

ISSN (Print) 2616-7174
ISSN (Online) 2663-2500

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ЖУРНАЛИСТИКА сериясы

JOURNALISM Series

Серия **ЖУРНАЛИСТИКА**

№1(130)/2020

1995 жылдан бастап шығады

Founded in 1995

Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2020

Nur-Sultan, 2020

Нур-Султан, 2020

Бас редакторы **Қайрат Сак**
филология ғылымдарының кандидаты, профессор (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Серік Тахан** *филол. ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)*
Бас редактордың орынбасары **Гүлнар Кендірбай** *PhD (АҚШ)*

Редакция алқасы

Алдабергенов Қырықбай	т. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Асанов Қойлыбай	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әбдіманов Өмірхан	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әбішева Вера	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әшірбекова Гүлмира	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Браун Михаил	PhD, проф. (АҚШ)
Дзялошинский Иосиф	ф. ғ. д., проф. (Ресей)
Жақып Бауыржан	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Жусупова Алматы	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Ирназаров Кудрат	т. ғ. д., проф. (Өзбекстан)
Корконосенко Сергей	саяси ғ. д., проф. (Ресей)
Қара Әбдіуақп	т. ғ. д., проф. (Түркия)
Қозыбаев Сағымбай	т. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Лебедева Татьяна	ф. ғ. д., проф. (Франция)
Нұртазина Роза	саяси ғ. д., проф. (Қазақстан)
Омашев Намазалы	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Ризун Владимир	ф. ғ. д. проф. (Украина)
Саид Агил бин Шех	PhD, проф. (Малайзия)
Саудбай Мадияр	PhD, проф. (Қазақстан)
Сердәлі Бекжігіт	ф. ғ. к., проф. м.а. (Қазақстан)
Есдәулетов Айтмұханбет	ф.ғ.канд., доцент (Қазақстан)
Тоқтағазин Мұратбек	ф. ғ. к., проф. м.а. (Қазақстан)
Халилов Әбдіғани	PhD, проф. (Қырғызстан)
Ченгел Хулия Касапоғлы	PhD, проф. (Түркия)
Шайхитдинова Светлана	филос.ғ.д., проф. (Ресей)
Шалахметов Ғаділбек	Халықаралық Еуразиялық телевидение және радио академиясының академигі (Қазақстан)
Шестеркина Людмила	ф. ғ. д., проф. (Ресей)
Шульцман Петр	өнертану ғ. к., доцент (Қазақстан)

Жауапты хатшы: **Гүлжазира Ертасова**

Компьютерде беттеген: **Гүлсім Базылхан**

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қ.Сәтбаев к-сі, 2, 402 каб.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ЖУРНАЛИСТИКА сериясы
Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК.
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27. 03. 2018 ж. №16995-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет. Тиражы: 25 дана.
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1,
тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Kairat Sak**
Candidate of Philology, Professor (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Serik Takhan** *Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)*
Deputy Editor-in-Chief **Gulnar Kendirbai** *PhD, Professor (USA)*

Editorial board

Aldabergenov Kyrykbai	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Asanov Koilybay	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Abdimanov Omirkhan	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Abisheva Vera	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Ashirbekova Gulmira	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Brown Michael	PhD, Prof. (USA)
Dzylashinski Iosif	Doctor of Philology, Prof. (Russia)
Jakyp Baurjan	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhussupova Almatay	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Irnazarov Kudrat	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Uzbekistan)
Korkonosenko Sergei	Doctor of Political Sciences, Prof. (Russia)
Kara Abdulvahap	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Turkey)
Kozybayev Sagymbai	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Lebedeva Tatiana	Doctor of Philology, Prof. (France)
Nurtazina Roza	Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Omashev Namazaly	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Rizun Volodymyr	Doctor of Philology, Prof. (Ukraine)
Syed Agil bin Shekh	PhD, Prof. (Malaysia)
Saubayev Madiyar	PhD, Prof. (Kazakhstan)
Bekzhigit Serdaly	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Yesdauletov Aitmukhanbet	Candidate of Philology, Associate Prof. (Kazakhstan)
Toktagazin Muratbek	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Khalilov Abdygani	PhD, Prof. (Kyrgyzstan)
Çengel Hülya Kasapoglu	PhD, Prof. (Turkey)
Shaikhitdinova Svetlana	Doctor of Philosophy, Prof. (Russia)
Shalakhmetov Ghadilbek	Academician of the International Eurasian Academy of Television and Radio (Kazakhstan)
Shesterkina Ludmila	Doctor of Philology, Prof. (Russia)
Shultsman Petr	Candidate of Art, Assoc. Prof. (Russia)

Executive Secretary: **Guljazira Yertassova**

Computer layout: **Gulsim Bazylkhan**

Editorial address: 2, K.Satpayev str., of.402, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010008

Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. JOURNALISM Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity off economic conduct «L.N. Gumilyov Eurasian National University», Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No 16995-Ж from 27.03. 2018.

Periodicity: 4 times a year Circulation: 25 copies

Address of printing house: 13/1, Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31413)

© L.N. Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор: **Кайрат Сак**
кандидат филологических наук, профессор (Казахстан)

Зам. главного редактора: **Серик Тахан** доктор филологических наук, проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора: **Гульнар Кендирбай PhD** (США)

Редакционная коллегия

Алдабергенов Кырыкбай	д. ист. н., проф. (Казахстан)
Асанов Койлыбай	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Абдиманов Омирхан	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Абишева Вера	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Аширбекова Гульмира	к. ф. н., доцент (Казахстан)
Браун Михаил	PhD, проф. (США)
Дзялошинский Иосиф	д. ф. н., проф. (Россия)
Жакып Бауыржан	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Жусупова Алматай	к. ф. н., доцент (Казахстан)
Ирназаров Кудрат	д. ист. н., проф. (Узбекистан)
Корконосенко Сергей	д. полит. н., проф. (Россия)
Кара Абдиуакап	д. ист. н., проф. (Турция)
Козыбаев Сагимбай	д. ист. н., проф. (Казахстан)
Лебедева Татьяна	д. ф. н., проф. (Франция)
Нуртазина Роза	д. полит. н., проф. (Казахстан)
Омашев Намазалы	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Ризун Владимир	д. ф. н., проф. (Украина)
Саид Агил бин Шех	PhD, проф. (Малайзия)
Саудбай Мадияр	PhD, проф. (Казахстан)
Сердали Бекжигит	к. ф. н., асс. проф. (Казахстан)
Есдаулетов Айтмуханбет	к.ф.н., доцент (Казахстан)
Токтагазин Муратбек	к. ф. н., асс. проф. (Казахстан)
Халилов Абдигани	PhD, проф. (Киргизстан)
Ченгел Хулия Касапоглу	PhD, проф. (Турция)
Шайхитдинова Светлана	д. филос. н., проф. (Россия)
Шалахметов Гадильбек	академик Международной Евразийской академии телевидения и радио (Казахстан)
Шестеркина Людмила	д.ф.н., проф. (Россия)
Шульцман Петр	к. искусств. н., доцент (Казахстан)

Ответственный секретарь: Гульжазира Ертасова

Компьютерная верстка: Гульсим Базылхан

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. К.Сатпаева, 2, каб. 402

Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ЖУРНАЛИСТИКА
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК.
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16995-Ж от 27. 03. 2018 г.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 25 экземпляров.
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172) 709-500 (вн.31413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

ЖУРНАЛИСТИКА ТАРИХЫ

- Әшірбекова Г.Ш., Ертасова Г.Қ.* Мұстафа Шоқай публицистикасының жанрлық ерекшеліктері **8-15**
Ермаганбетова З.Н. Қызылорда облыстық газеті кеңестік кезеңде **16-22**

ӘЛЕМ ЖУРНАЛИСТИКАСЫ

- Высоцкая И.В.* Журналистердің кәсіби тілін зерттеу мәселелері **23-32**

БАҚ ЖӘНЕ ҚОҒАМ

- Тергембаева К.И., Топлу М.* Коронавирус туралы ақпараттың қоғамдық санаға ықпалы **33-39**

ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА

- Бельдибекова А.Т.* «Балапан» телеарнасындағы анимациялық фильмдердің көркемдік құралдары **40-48**

PR ТЕХНОЛОГИЯ

- Қасенов С.Т., Абдуллина Л.И.* Туризм индустриясындағы мәдени қатынастарды трансляциялау тәсілдері **49-57**
Темирбаева Ж., Рыстина И. Бедел капиталы ұғымы және негізгі өлшемдері **58-66**

ЖАҢА МЕДИА

- Есенбекова Ұ.М., Тахан С.Ш.* Жарнамалық коммуникацияда трансмедиялық технологияларды қолдану ерекшеліктері **67-72**
Молдабаев Х.С., Мехмет С.Т. Жаңа медиа жағдайындағы аймақтық телеарналардың трансформациясы **73-78**
Шайкенова А., Тілеубай Т. Жаңа медианың аудиториясы: өзгерістер мен бәсеке **79-84**

Contents

HISTORY OF JOURNALISM

- Ashirbekova G.Sh., Yertassova G.K.* Genre features of publicism of Mustafa Shokay 8-75
Yermaganbetova Z.N. Kyzylorda regional newspaper is in the soviet period 16-22

WORLD JOURNALISM

- Vysotskaya I.V.* The problems of the research on the professional language of journalists 23-32

THE MEDIA AND SOCIETY

- Tergembayeva K.I., Toplu M.* The influence of coronavirus information on public consciousness 33-39

TV AND RADIO JOURNALISM

- Beldibekova A.T.* The artistic tools of animated films on the channel «Balapan» 40-48

TECHNOLOGIES PR

- Kasenov S.T., Abdullina L.I.* Cultural broadcasting techniques in the tourism industry..... 49-57
Temirbayeva Zh., Rystina I. The concept and main criteria of reputation capital 58-66

NEW MEDIA

- Yessenbekova U.M., Takhan S.* Features of the use of transmedia technologies in advertising communication 67-72
Moldabayev Kh.S., Mehmet S.T. Transformation of regional television channels in the context of the development of new media 73-78
Shaykenova A., Tleubay T. New media Audience: the change and competition 79-84

Содержание

ИСТОРИЯ ЖУРНАЛИСТИКИ

<i>Аширбекова Г.Ш., Ертасова Г.К.</i> Жанровые особенности публицистики Мустафа Шокая	8-15
<i>Ермаганбетова З.Н.</i> Кызылординская областная газета в советский период	16-22

МИРОВАЯ ЖУРНАЛИСТИКА

<i>Высоцкая И.В.</i> Проблемы изучения профессионального языка журналистов	23-32
---	-------

СМИ И ОБЩЕСТВА

<i>Тергембаева К.И., Топлу М.</i> Влияние информации о коронавирусе на общественное сознание	33-39
--	-------

ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА

<i>Бельдибекова А.Т.</i> Художественные инструменты анимационных фильмов на телеканале «Балапан»	40-48
--	-------

ТЕХНОЛОГИИ PR

<i>Касенов С.Т., Абдуллина Л.И.</i> Приемы трансляции культурного сообщения в индустрии туризма	49-57
<i>Темирбаева Ж., Рыстина И.</i> Понятие и основные критерии репутационного капитала	58-66

НОВЫЕ МЕДИА

<i>Есенбекова У.М., Тахан С.Ш.</i> Особенности использования трансмедийных технологий в рекламной коммуникации	67-72
<i>Молдабаев Х.С., Мехмет С.Т.</i> Трансформация региональных телеканалов в условиях развития новых медиа	73-78
<i>Шайкенова А., Тлеубай Т.</i> Аудитория новых медиа: изменения и конкуренция	79-84

ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА / TV AND RADIO JOURNALISM /
ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА

ХҒТАР 19.41.11

А.Т. Бельдибекова

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан, Қазақстан
(E-mail: aliya_b@list.ru)

«Балапан» телеарнасындағы анимациялық фильмдердің көркемдік құралдары

Аңдатпа. Мақалада «Балапан» телеарнасында берілетін анимациялық фильмдердің көркемдік тіліне мән беріледі.

«Балапан» арнасының жаңа маусымдағы экраннан көрсетіліп жүрген анимациялық төл фильмдеріндегі неологизм сөздерге мән бере отырып, қазақ тілінің сөздік қорына енген жаңа сөздерді анықтайды. Балалар тәрбиесіндегі фольклордың орны, оны балаларға түсінікті бейне мен тілде жеткізудегі шеберлік, жалпы ұлттық тәрбие берудегі әрбір сөз бен бейнедегі іс-қимылдың сабақтасуы зерттеу жұмысының мақсаты болып табылады.

Қазақ тіліндегі анимациялық фильмдердің сұранысқа ие болуы үшін келешекте де «Балапан» телеарнасының төл туындыларымен қуантуы қажет екендігі, қазақ тілінің сақталып қалуы үшін де батырлар жыры мен қазақ ертегілерінің анимациялық фильм желісінде пайдалану қажеттігі баса назарға алынады.

Түйін сөздер: «Балапан» телеарнасы, анимациялық фильмдер, мультфильм, фольклор.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-7174-2020-130-1-40-48>

Түсті: 24.01.20 / **Қайта түзетілді:** 03.02.20 / **Жарияланымға рұқсат етілді:** 17.03.20

Өскелең ұрпақтың дұрыс тәрбиеленуі отбасынан басталатыны сөзсіз. «Тәрбие – тал бесіктен», - деген тәмсіл сөзді естен шығармағанымыз абзал. Ал қазіргі таңда балаға ата-ана қандай тәрбие беруде? Ахуалы қандай? Егеменді еліміздің тірегі де, үміті де жас жеткіншек ұрпақ. Бос уақытында балалар қандай іспен шұғылданатындығы сізге де қызық болар?! Бүгінде заманауи технология дамыған кез болғандықтан, бүлдіршіндеріміздің психологиясы басқашалау. Өмірде де көріп жүргеніміздей, балапандар ұялы телефонды үлкендерден артық білетіні көрініп тұрады. Бірақ көңілге қонымсыз жайттер да баршылық.

Балалар экраннан болсын, ұялы байланыс құралдарынан болсын көретіндері мультфильмдер. Қазақ анимациялық фильмдерін емес, шетелдік анимациялық фильмдерді көргенде балалардың ертеңгі болашағы қандай болады екен деген ой еріксіз келеді.

Алдымен мультипликация және анимация терминдерінің шығу төркініне тоқталып өтейік. «Мультипликация» термині латын сөзінен шыққан. Аударғанда «үлкею», «көбею», «еселене түсу» деген мағынаны білдіреді екен¹. Анимация - («animation» - латынның «anima» - жан деген сөзінен шыққан) мультимедиа жүйесінде қозғалыстың әртүрлі кезеңіне сәйкес кескіндер тізбегін жылдамтата көрсету арқылы қозғалыстағы объектіні экранда бейнелеу тәсілі².

Мультипликацияның әлемдік деңгейдегі көрінісі – әйгілі «Микки Маус» атты мультфильмнің авторы Уолт Дисней. Освальд (қоян), Микки маус (тышқан), Дональд (үйрек) кейіпкерлері балалардың сүйікті кейіпкерлеріне айналған. Көрші мемлекетіміз Ресейде мультипликациялық кино ісі ХХ ғасырда «Союзмультфильм» (1936 жылы құрылған) студиясынан жарық көрген. В.М.Котеночкиннің «Тұра тұр, бәлем!», («Ну, погоди!») көпсериялы мультфильмін де қаншама жас буын қызықтап, тамашалады. Мультипликация өнері үнемі ізденісті, еңбекқорлықты қатты талап етеді. Қыр-сырын жетік білген мультипликация маманы ешқашан қиналмайды. Ал біздің қазақ мультипликациялық өнеріміз қай кездері дамыды екен?

Тарихқа көз жүгіртсек, қазақ мультипликациясыертегі негізінде түсірілген. 1967 жылы жарыққа шыққан «Қарлығаштың құйрығы неге айыр?» мультфильмі. Сценарийдің авторы, режиссері және суретшісі Әмен Қайдаров. Мультфильм 1968 жылы Ленинградта өткен Бүкілодақтық фестивалде екінші орын алып, әлем елдерінің экрандарында көрсетілген екен. 1975 жылы Нью-Йоркте өткен мультипликациялық фильмдердің халықаралық фестивалінде «Қола Праксиноскоп» жүлдесін иеленген.

Сондай-ақ, мультфильм 48 елде көрсетілген екен. Әмен Қайдаровтың түсірген мультфильмдері халықтың арасында жоғары бағаланады. Енді осы ертеректе (1967 жылы) түсірілген «Қарлығаштың құйрығы неге айыр?» деген мультфильмнің сөздеріне, яғни көркемдік тіліне назар аударып көрсек. Сөздері көркем, сөз тіркестерді айрықша қолданылған, керемет дыбысталған. Үзінді:

Бұлт жалған бастарын,
Таулардың жайлап тастарын.
Айдаһар өмір сүріпті,
Патша боп көп жыл тұрыпты.
Жылдардан, жылдар өткенде,
Кәрілік жылжып жеткенде.
Қайраты қайтып бұрынғы,
Айдаһар дертке ұрынды.
Өмірдің соңғы кешінде,
Айдаһар алды есіне.
Құдіретті күшті кездерін,
Маңайын жайпап езгенін.
Жалмаған, жұтқан шақтарын,
Жаңышқан, қысқан уақтарын.

- деп басталатын мультфильмде әдемі дауысты естисіз. Ол дауыс ерекше үн еді... Қазақ КСР-нің халық әртісі, белгілі қоғам қайраткері Зәмзәгүл Шәріпова апаның керемет дауысы. Бұл анимациялық мультфильмге беретін бағаңыз қандай? Әрине, жоғары баға қояр едіңіз. Қазіргі таңда да осындай үлгідегі анимациялық фильмдер көптеп шығатын болса, келешек ұрпақтың ана тілге деген махаббаты оянар еді. Шыны керек, осындай ертегі желісімен жазылған біздің өлеңдеріміз көп емес пе? Неге солардың барлығынан анимациялық фильм жасамасқа?!

Қатерсіз күрес қайда бар?
Қарлығаштың айдаһар
Құйрығын жұлып алыпты,
Айыр боп содан қалыпты.
Сонымен, нәзік қарлығаш,
Болса да, әлсіз талдырмаш.
Көрсетіп ерлік табанды,
Қалыпты қорғап адамды.

Не деген керемет сөздер?! Қарлығашты қазақ халқы киелі құсқа балаған. Бұл анимацияда қарлығаштың, айдаһардың, ана мен баланың бейнеленуі қайталанбайтын дүние секілді. Ананың балаға деген махаббаты, жауыздықтың шегі көркем сөзбен, әрі бейнелі дүниемен керемет үйлестірілген. Анимация тарихында мұра болып қалары сөзсіз. Көрсек жүз қайтара көре беретін мультфильм. Қазіргі мультфильмдермен салыстыруға болады ма екен? Әрине бұл мультфильм өлең жолдарымен берілгендіктен басқалардан өзгеше. Тіпті, ойдан құралған диалог та жоқ. Қазақ халық ертегісінің желісімен түсірілгендіктен болар, ерекшелігі көзге көрініп тұрады. Бүгінгі заман талабы басқаша екенін білеміз. Қазіргі жеткіншектеріміз фольклор мен жаңадан шыққан мультфильмдерді тең ұстаса жақсы ғой.

«Қарлығаштың құйрығы неге айыр?» мультфильмінен кейін Әмен Қайдаров сурет түрінде салынған «Ақсақ құлан» фильмін жүзеге асырады. Мультфильм сюжеті халық ертегісі емес, эпикалық аңыз «Ақсақ құлан мен Жошы хан» туралы болды. Жошы хан Шыңғыс ханның үлкен баласы және Бату ханның әкесі еді. Бұрынғы дала аңызы бойынша, Жошы хан құландарды аулау кезінде мерт болған. «Ақсақ құлан» - өнердің күшін мәңгілік мадақтаған тамаша қазақ аңыздарының бірі.

Одан кейін «Құйыршық» (1969) мультипликациясы жарыққа шығады. Мультфильмнің сюжеті бойынша, шал мен кемпірдің кішкентай ақ ешкісі болады. Күндердің күнінде сол жақсы көретін ешкісін жабайы қасқыр жеп қояды. Ешкіден тек қана кішкене құйрығы қалады. Шал мен кемпір құйрықты алып, жабыраңқы көңілде жылап отырады. Құйрыққа тамған жастан, ол кішкентай сүйкімді балаға айналып кетеді. Содан бастап құйыршықтың қызықты оқиғалары басталады.

«Бүгінде қазақ мультипликациясы қайтадан қолға алынып, жаңадан жүріп келе жатқан сәби секілді аяқтан тұрып келеді. Жаңа компьютерлік технологиялар арқылы жасалынған «Құйыршық» (2001 ж.), «Тағдыр» (2005 ж.) мультфильмдерінің тұсаулары кесіліп, дүйім жұртты қуантты» [1].

Қазақ мультфильмі дегенде, Әмен Қайдаровтың анимациялық фильмдері қазақ мәдениетіне үлкен жаңалық болды. Расымен, қайта-қайта көре беретін анимациялық фильмдер. Тәрбиелік мәні бар, мағынасы терең. Ұлттық ерекшеліктерді дәріптейтін тұстары өте көп.

«Қазақ анимациясындағы фольклорлы экрандық байланыстар қандай екен? Қазақстанның суретші аниматорлары өздерінің алғашқы жұмыстарын халық ертегілері мен аңыздарын экранға көшіруден бастады. Кейін фольклорды интерпретациялауға, басқаша айтқанда, фольклорды экрандық қатынастардың екінші деңгейін игеруге шұғыл кірісті. Халық ертегілері мен эпостарының негізінде кинокартина шығару сызба және қуыршақ киносының дамуының заңды құбылысы. Фольклормен байланыс енді дами бастаған республикалық анимацияға тән дүние. Мұны сценарий проблемаларымен түсіндірген оңай. Қазіргі тақырыптарға қатысты кәсіби драматургияның жоқтығынан суретші -аниматорларға уақыт сынынан өткен әдеби шығармаларды (ертегі, аңыз, әпсана) экранға шығарудан басқа амал қалмады деген сынды ой қалыптасады. Халық ертегісін экранға шығаруда, қазіргі тақырыпқа арналған сценарий бойынша картина түсіру де бірдей қиын. Оның үстіне, фольклор тақырыбымен шұғылданатын суретшілердің алдынан бірқатар шығармашылық проблемалар кес-кестейтінін де айта кеткен жөн: экран ұлттық болмысты сақтай отырып, сонымен қатар, кино тілі, мәнері, атмосферасы мен идеясы тұрғысынан қазіргі заманғы дүниені қалай шығаруға болады» [2, 217-218 б.].

Анимациялық фильмдер тек ойдан ғана құрылмайды. Әуел бастан анимациялық фильмдер фольклорлы түрде түсіріліп, экранға көрсетілді. Фольклор деген не? Фольклор халық шығармашылығынан тұрады. Анығырақ айтқанда, аңыздар, қиссалар, ертегілер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, жаңылтпаштарды жатқызамыз. Ертегі, аңыздардан құралған

анимациялық фильмдерді бала көретін болса, оның рухани байлығы дамиды. Ұлтқа деген, тілге деген махаббаты шексіз болады. Суретші-аниматорлар фольклорлы анимациялық фильмдерді түсіру арқылы көп еңбек еткені белгілі. Әр нәрсеге жіті назар аудара отырып, үлкен талап қояды.

Анимацияға көңіл бөлмей, құлдыраған сәттер де болды. Ал, бүгінде елімізде анимациялық фильмдер өте жақсы дамып келе жатыр. Тіпті, Әмен Қайдар атамыздың «Ақсақ құлан» атты мультфильмінің жалғасы іспеттес «Қоңыр қаз» анимациялық фильмін жаңаша үлгіде көріп жүрміз. Осындай фильмдер тек біреу емес, көп болса деп үміттенеміз. Бұл орайда «Балапан» телеарнасының атқарар еңбегі орасан.

Басқа мемлекеттерде бала тәрбиесінде қандай анимациялық мультфильмдерді көретініне айрықша көңіл бөледі екен. Мысалы, Жапонияны алып қарайықшы, бірінші салт-дәстүрін, екінші адамның ортада өзін ұстау мәдениетін, үшінші өзара қарым-қатынасы секілді қасиеттерді бала бойына дарытуда мультфильмдерді пайдаланады екен.

Ал, Қытай мемлекеті қандай? Қытай да анимация өнері бойынша әлемде көш бастап тұр, өз мемлекеттерінде шетел мультфильмдері мүлдем көрсетілмейді екен.

Еңбектеген баладан, еңкейген кәріге дейін көгілдір экранды көретіні анық. Біздің еліміздегі балалар тек бір арнаны көреді. 2010 жылы 27-қыркүйектен көрсетілімін бастаған «Балапан» телеарнасы қазіргі таңда өзінің сүйікті көрермендерін тауып үлгерген. Сол жылдан бері қаншама балаларға арналған бағдарламалар, қаншама анимациялық фильмдер эфирге шығып, көрсетілген. Арна мақсаты еліміздегі балаларды білімпаздыққа, еңбекқорлыққа, ұшқырлыққа тәрбиелейді. Қазірдің өзінде қаншама жоба ұйымдастырылуда. Ақпараттық, танымдық, ойын-сауықтық, интерактивті, оқу-танымдық, анимациялық, отбасылық, тарихи-танымдық реалити-шоулар көрсетіліп жатыр. Арнаның директоры Мақпал Жұмабай «Таңшолпан» сазды ақпараттық бағдарламасында берген сұхбатында: «Жалпы «бала» деген кезде, ең алдымен, біздің көзімізге не келеді? Анимация, мультфильм келеді. «Балапан» деген кезде екі баланың бірігіп іздейтіні – анимациялық өнім. Сол үшін де, биыл өндіретін өнімдерімізді қайта қарастырып, анимациялық өнім сапасын, санын арттыртықпыз», - деді [3].

Көгілдір экранда көрсетілген әр анимациялық фильмдердің көркемдік тілі, дыбысталуы балаға қатты әсер етеді. Екі жасар баланың өзі де шүлдірлеп сөйлеп жүріп, экранға тамсана қарайтыны хақ. Сондықтан анимациялық фильм баланың психологиясына, ой санасына әсер ететіні көрініп тұрады. Басқаша қарағанда, қазіргі балалар телеарнаның тілімен сөйлейтін болған. Қимылы, іс-әрекеттері мультфильм қаһармандарымен бейнеленеді. Көп адамдардың қынжылатын бір сауалы бар. Біздің қазақ балалары қашан өз қаһарман кейіпкерлері тілімен сөйлейді? Неге олар шетелдердің кейіпкерлерін көреді? Мәселе осында.

Қазіргі таңда балалар «Балапан» телеарнасындағы көптеген мульттоптамалардың кейіпкерлерімен танысып жатыр. Олар: «Кел, шырқайық», «Бабалар сөзі», «Еркелер», «Қоңыр қаз», «Шахмат патшалығы», «Дара тұлға». Осы мультфильмдер арасында «Балалар сөзі» анимациялық фильмі ұрпаққа өнеге болатын тың жоба десек те болады. Жеңіл, әрі қызықты, түсінікті тілде көрсетіледі. Тәрбиелік мәні өте зор.

Ал, енді «Балапан» телернасындағы анимациялық фильмдердің көркемдік тіліне назар аударсақ. Қандай сөз тіркестері қолданылады? Көркемдік тілі анық, әрі түсінікті болатын болса, жас балақайларымызға оңай болады.

Әуелі, жазғы маусымда жарыққа шыққан «Шахмат патшалығы» мен «Қоңыр қаз» анимациялық фильмдерінен бастасақ:

«Шахмат патшалығы» - танымал шахматшы Дәрмен Сәдуақасовтың шахмат академиясында құрастырылған. Мультфильмнің басында: «Дәрмен Сәдуақасовтың шахмат академиясының қолдауымен, «Балапан» телеарнасы ұсынады» - деп басталады. Дана мен

Азаттың басынан өткен қызықты оқиғалары бейнеленеді. Анимациялық хикая – өскелең ұрпақты шахмат әлеміне баулу, дәріптеу. Фильмде шахматқа байланысты термин сөздер көп. Ең алғашқы бөлімде Дана Азатты Шахмат академиясына апарды.

Дана: Көресің, саған ұнайды. Білесің бе, егер жаттықсаң, әлі-ақ мені жеңесің.

Азат: Ой-ой, ой! Чемпион болған түріңнен!

Дана: Байқауымша әлі ешкім келмеді. Қалғандарын күте тұрайық!

Азат: Қойшы, түк қызық емес. Мәссаған! Ал, мынау қызық сияқты.

-деп Азат сөреде тұрған шахмат тақтайшасын алады. Олардың сол көне шахмат әлеміне кіріп кететінін кім білген? Қызықтың барлығы осы кезде басталған еді. Дана мен Азат шахматтың қайдан пайда болғанын, ережелерін түсіндіреді. Түсінбейтін термин сөздер бар. «Мәселен, «шатуранга» сөзі. Шатуранга – ойынның атауы. 2000 жыл бұрын Үндістанда пайда болған. Оны алғашқы шахмат деуге де болады. Шатуранганы бірден төрт адам ойнаған». Бұл – мультфильмдегі Дананың сөзі. Тағы да «шатранж» деген сөз бар. VII ғасырда Иранды жаулап алған арабтар шахматпен танысады. Олар бұл ойынды шатранж деп атайды. Сонымен, шатранж - бұл ойын атауы. Осындай шахматқа қатысты сөздер балаға жаңа ақпарат беріп, шахматты тез үйренуге ықпалын тигізеді.

«Қоңыр қаз» анимациялық фильмі. «Қоңыр қазды» көріп отырып, «Ақсақ құлан» мультфильмі еске түседі екен. Қазақ мультипликациясының атасы Әмен Қайдаровтың «Ақсақ құланы» бәрінің есінде болар?! «Қоңыр қазда» күй дәстүрін жалғап отыр. Жоба аясында Құрманғазы, Дәулеткерей, Қазанғап, Дина, Сүгір, Ықылас, Жүнісбай секілді күйшілеріміздің туындылары көрсетіледі.

Мультфильмнің мақсаты - анимация арқылы күйге жан бітіру, өскелең ұрпаққа асыл қазынамызды қабылдап, түсіну мәдениетін сіңіру, сондай-ақ табиғатқа сүйіспеншілігін арттыру.

«Қоңыр қаз» анимациялық фильмі Ықыластың «Қасқыр» күйімен телеарнада көрсетілді. Жас көрермендермен қатар, егде тартқан аталарымыз, әжелеріміз немерелерін ойнатып отырып, көруге, тыңдауға болатын тамаша анимация десек қателеспейтін шығармын. Тіпті, бесікте тербеліп жатқан бал бөбек те күй тыңдау арқылы, тыныш, әрі жайлы жатады. «Тәрбие -тал бесіктен» демейді ме?! Бесіктен тәрбие алған, кішкентайынан күй тыңдап өскен кішкентай бала келешегі жарқын болары анық.

«Әли мен Айя» мультфильмібалалардың танымын дамытады. Мақсаты – 5 жасқа дейінгі балалардың ой-өрісін, ойлау қабілетін дамыту. Ауылда тұратын ата-әжесіне келген Әли мен Айя есімді кейіпкерлер арқылы балаларды қоршаған ортамен таныстыру. Әли мен Айя табиғаттың түрлі құпия-сырларына жауап іздейді. Ән айтып, би билейді. Әр бөлімде қазақтың ұлттық өнері, мәдениеті, әдет-ғұрып және салт-дәстүрі қамтылады [4].

Ауылдың тыныс-тіршілігімен танысқан Әли мен Айя ата-әжесінен барлық тәлім-тәрбиені үйренеді. Бір күні Әли мен Айя киіз үйде ойыншықтарымен ойнап отырады да ұрысып қалады. Айя Әлиге өкпелеп, жылап қалады. Есіктен атасы кіріп, немерелерінен не болғанын сұрайды. Сонда атасы оларға тату болу керектігін түсіндіреді. Әли мен Айя «тату» деген не? «Тату» - деп қалады.

Атасы: Тату болу – деген ынтымақта болу. Бір-бірін сыйлау, жақсы көру, ренжітпеу дегенді білдіреді. «Тату – жақсы сөз екен» - деп Әли атасының сөзін қостай түседі. «Солай, балапандарым. Ынтымақпен, тату- тәтті өмір сүргенге не жетсін, шіркін! Барлық берекелі жақсы іс татулықтан, ынтымақ-бірліктен бастау алады. «Тату-тәтті үйдің тағамы тәтті» деген халқымызда нақыл сөз де бар» - деп атасы немерелеріне тамсана қарап айтады. Айя Әлиге қарап:

Айя: Түсіндің бе, Әли?

Әли: Түсіндім, түсіндім.

Айя: Жақсылап есіңе сақтап алшы, Әли. Өтінем. Сенің ұмытшақтығың бар.

Әли: Айя, кішкентай бала емеспін ғой. Түсінікті, әрине. Түсіндік қой.
Атасы: Құлындарым ау, менің... Әли ақылды жігіт қой.
Айя: Ата, анау қолыңыздағы қорапта не бар?
Атасы: А -а -а, ұмытып барады екенмін ғой. Бұны сендерге қаладан беріп жіберіпті.
Айя, Әли: Қаладан?
Атасы: Иә, қаладан...
Айя: Әкем мен анашым беріп жіберген ғой.
Атасы: Иә, иә
Әли: Ата, ашып көрмейміз бе?
Айя: Иә, тез ашайықшы!
Атасы: Жарайды, ашайық. Көрейік!
Айя: Иә, көрейік.
Айя: Не жіберді екен, ә?!
Әли: Ата, бұл не?
Айя: Түсінбедім, қисық - қисық...
Әли: Бұл не болды екен? Қызық...
Атасы қорабын ашып, немерелеріне көрсетеді.
Атасы: Қане...
Әли: Ата, мынау Ақтөстің көзіне ұқсайды екен.
Айя: Ата, мынау менің көжегімнің көзі сияқты. Меніңше, мыналар да суреттер сияқты. Бірақ, майдалап қиып-қиып тастаған. Иә, ата?
Әли: Қисық-қисық қып неге қиған? Не үшін?
Атасы: Әли, Айя, бұл жәй қиынды ғана емес сияқты. Қараңдаршы, әр бөлшекте жартылай суреттер бар. Мінекей, мына жерде көздің суреті. Ал, мына жерде құлақтың суреті.
Айя: Иә, солай сияқты.
Атасы: Дәл, солай. Бұл «пазл» деп аталады. «Пазл» ғой.
Айя мен Әли таңырқап «пазл» деп қалады. Сонда немерелеріне атасы пазлдың не екенін түсіндіреді.
Атасы: «Пазл» - бұл ойынның түрі. Иә, адамның ойлау қабілетін арттыратын жақсы ойын, балапандарым.
Әли: «Ойын» дейді
Әли, Айя: «Пазл»
Әли: Бұны қалай ойнайды?
Атасы: «Мына үлгідегі суреттерге қарап, мына бөлшектердің қиынды пішіндерін сәйкестеп, тура үлгідегідей етіп, суретті құрастырып шығу керек. Міне, былай»- деп атасы ойынды түсіндіреді.
Мінекей, мультфильмдегі диалог үзінділер. Мультфильмдегі әрбір сөз балаға ой саларлықтай әсер беретін болғандықтан да қазіргі жас көрермендеріміз телеарнаның тілімен сөйлейді. Жаңағы диалогтарға жақсылап назар аударсақ, балалардың тілі өте жеңіл, әрі ойнақы. Әуелі, әнмен бастау алатын мультфильм балаларды өзіне ерітіп тұратындай. Сөздердің арасында балақайлар түсінбейтін жаңа сөздер де бар. Мәселен, жаңағы «пазл» деген сөзге тоқталсақ. «Пазл» - заманауи жаңа сөз. Балалар оның не екенін түсінбеуі мүмкін. Сондықтан, осы мультфильмде жақсырақ түсіндірілген.
«Балапан» телеарнасының жаңа маусымындағы анимациялық фильмдері көптің көңілінен шығып отыр. Алдағы уақытта да арна бүлдіршіндерді қуантады деген ойдамыз. Көптеген ұлттық нақыштағы, қазақтың иісі аңқып тұратындай тың дүниелер шығады деп үміттенеміз. Себебі, жарыққа шығып жатқан жобалардың аясы өте жақсы.

Әмен Қайдаров ағамыздың: «Әр елдің мәдениетінің шыңы – мультипликация» - дегені бар. Расымен де, мұның терең мағынасы бар. Мәдениетімізге қандай үлес қосып жатырмыз? Қазақ мәдениетіміз, оның ішінде мультипликация өнерін әрі қарай дамыту үшін қандай жоспарлар құрылып жатыр? Әрине, ол болашақтың еншісінде. Бүгінгі таңдағы «Балапан» телеарнасы осы үрдісті жалғастырып отырған секілді. Жаңа маусымда жаңа, тың дүниелерімен балаларды баурап алған анимациялық фильмдерінің одан да дами түсуіне, көбейе беруіне мүдделіміз.

Бүгінгі анимациялық фильмдердің көркемдік тілінде жаңа заманауи сөздер, яғни неологизм сөздер көп қолданылады. Алайда, тілдік ерекшелікті сақтап қалу үшін де, анимацияны көркемдеу үшін де тұрақты тіркестердің, көнерген сөздердің болғандығы балалар үшін өте пайдалы. Әуелі, оларды тыңдап, көрген бала ана тіліне деген махаббаты жоғары болады. Бұл ең бірінші байлығымыз, ұлттық құндылығымыз ана тілімізді сақтап қалудың бірден-бір жолы болмақ.

Белгілі кинотанушы Бауыржан Нөгербек (ұзақ жылдар бойы қазақ анимациясын зерттеген) айтқандай: «Қазақ анимация өнерінің бірден-бір іргетасы - ұлттық фольклор». Демек, тіпті өзге елдердің анимациялық (және кез келген жанрдағы) туындыларын қазақ тіліне тәржімалау және дубляждау кезінде тек сауаттылықты ғана емес, сонымен қатар ұлттық нақышқа да көңіл бөлген дұрыс. ХХІ ғасырда тек қана әлемдік тәжірибені бойымызға сіңіре отырып, әрі төл ұлттық болмысымызды сақтай отырып, қазақ өнерін Әлем сахнасында бәсекеге қабілетті ете аламыз! Әйткенмен, қазақ мультфильмдерін жасау – заман талабы, сонымен қатар шетелдік мультфильмдерді де қазақ тіліне дубляждау қажет. Бұл бір шетінен өскелең ұрпақ алдында қазақ тілінің аясын кеңейтсе, екінші жағынан жалпы ұлттық дубляж саласын дамытуға серпін берері сөзсіз!» [5].

Бүгінде көнерген сөздерді анимациялық фильмдерден көп кездестіре бермейміз. Қазақ халық ертегісі желісімен түсірілген мультфильмдер де болады. Осындай ертегі желісі арқылы жасалынған анимациялық фильмдер көп болса дейміз. Егер фольклорлық тұрғыда жасалынған және заманауи үлгідегі (бірақ, мән-мағынасы бар, тәрбиелік мәні мол болса) анимациялық фильмдер көбейсе, біздің ұлттық мультипликациямыз әлемдік деңгейге шығып қалар...

Әдебиеттер тізімі

1. Анарбаева Д.С. Қазақ мультфильмінің қарлығашы Әмен Қайдардың туындыларындағы бейнелеу кеңістігі мен кейіпкерлер. [Электронды ресурс]. - URL: <http://www.gmirk.kz/kz/issledovaniya/32-aza-multfilmini-arly-ashy-men-ajdardy-tuyndylarynda-y-bejneleu-ke-istigimen-kejipkerler> (Қарастырған күні: 18.05.2019)
2. Нөгербек Б.Р., Наурызбекова Г.Қ., Мұқашева Н.Р. Қазақ киносының тарихы. – Алматы: «Издат Маркет», 2005. - 217-218 б.
3. «Балапан» телеарнасы директоры Мақпал Жұмабайдың «Таңшолпан» бағдарламасының көрсетілімінде берген сұхбатынан. [Электронды ресурс] - URL: <https://qazaqstan.tv/videos/36402> (Қарастырған күні: 31.05.2018).
4. «Али мен Айя» жоба туралы [Электронды ресурс] - URL: <https://balapan.kaztrk.kz/projects/ali-aia> (Қарастырған күні: 18.05.2019).
5. Ысқақ Р. «Қазақ дубляж өнерінің болашағы жарқын». [Электронды ресурс] - URL: <https://adebiportal.kz/en/blogs/view/3818> (Қарастырған күні: 30.06.2019).

А.Т. Бельдибекова

Международный казахско-турецкий университет имени Х.А.Ясави, Туркестан, Казахстан

Художественные инструменты анимационных фильмов на телеканале «Балапан»

Аннотация. В данной статье рассматривается художественный язык анимационных фильмов на телеканале «Балапан». Уделяется внимание словам-неологизмам в анимационных фильмах канала «Балапан» нового сезона, а также определяются новые слова, введенные в словарь казахского языка.

Целью исследования являются роль фольклора в воспитании детей, умение донести его до детей понятными образами и языком, взаимосвязь между словами и действиями в мультфильме.

В перспективе каналу «Балапан» необходимо представлять оригинальные работы для повышения потребности в анимационных фильмах на казахском языке. Для сохранения же казахского языка необходимо использовать казахский фольклор и сказки в анимационных фильмах.

Ключевые слова: телеканал «Балапан», анимационные фильмы, мультфильм, фольклор.

A.T. Beldibekova

A. Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkestan, Kazakhstan

The artistic tools of animated films on the channel «Balapan»

Abstract. This work focuses on the artistic language of animated films on the “Balapan” TV channel.

Neologism in the animated films of the “Balapan” channel on the new season shows the attention to the words new words entered into the Kazakh language dictionary. The purpose of the research is the role of folklore in the education of children, the skill of delivering it to children, and the ability to communicate in the language, and the expression of action in each word and video in general national education.

The need for animation films in the Kazakh language will be further promoted by the fact that in future “Balapan” will need to be delighted with the original works, and the need to use Kazakh folklore and Kazakh fairy tale for the Kazakh language.

Keywords: Balapan TV Channel, animated film, cartoon, folklore.

References

1. Anarbayeva D.S. Kazak multfilmnin karligashi Amen Kaydardin tuindilarindagi beyneleu kenistigi men keyipkerler [Visual space and characters in the works of the swallow of the Kazakh cartoon Amen Kaidar], [Electronic resource] Available at: <http://www.gmirk.kz/kz/issledovaniya/32-aza-multfilmini-arly-ashy-men-ajdardy-tuyndylarynda-y-bejneleu-ke-istigi-men-kejipkerler> (Assessed: 18.05.2019) [in Russian]
2. B.R. Nogerbek, G.K. Naurizbekova, N.R. Mukishova Kazakh kinosinin tarihy [History of Kazakh cinema] (Almaty: «Izdat Market» -2005. P. 217-218). [in Kazakh]
3. «Balapan» telearnasy directory Makpal Jumabaydin «Tansholpan» bagdarlamasinyn korsetiliminde bergen suhbatynan [Interview with the Director of the TV channel «Balapan» Makpal Zhumabay in the program «Tansholpan»] (Assessed: 31.05.2018.) [in Kazakh]

-
-
4. «Ali men Aiya» zhoba turaly [Electronic resource] Available at: <https://balapan.kaztrk.kz/projects/ali-aia> (Assessed:18.05.2019). [in Kazakh]
 5. Yskak R. Kazak dubliyj onerinin bolashagi jarkin [The future of Kazakh dubbing art], [Electronic resource]. Available at: <https://adebiportal.kz/en/blogs/view/3818> (Assessed: 30.06.2019.) [in Kazakh]

Автор туралы мәлімет:

Бельдибекова А.Т. – филология ғылымдарының кандидаты, Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті. Б. Саттарханов көш. 49, Түркістан, Қазақстан.

Beldibekova A. T. - Candidate of Philology, H.A.Yassawi International Kazakh-Turkish University, B.Sattarhanov str. 49, Turkestan, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Журналистика сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Қазақ баспасөзінің тарихы, журналистиканың теориялық және қолданбалы ғылымдары, қоғаммен қатынасы, көсемсөзі, баспасөз қызметі туралы мұқият тексеруден өткен материалдарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 402 кабинет) қолжазбаның қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын тапсырады және **Word** форматындағы нұсқасын **vest_journalism@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімдеуіне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):
- мақалалар үшін - 8 ден 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін болуы керек.

5. Мақала мәтінінің пішіні:

- Microsoft Word (docx) форматындағы файлда;
- Times New Roman шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1 жоларалық интервалы;
- 14 кепл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- транслитерация **Library of Congress (LC)** жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланы құру сұлбасы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;
Автор(лар) туралы метамәліметтердің мазмұны (Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template қараңыз)

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында қою әрішпен жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады)

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде (курсивпен);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қоюмен)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі жартылай қоюмен белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қойылуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелер/талқылау қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.]).

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмысының мекенжайы, телефоны және e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журнал жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 теңге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 теңге).

Реквизиттері:

1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»

БИН 010140003594

АО «Банк ЦентрКредит»

БИК Банка: KСJBKZKX

KZ978562203105747338

Кбе 16

Кнп 859

- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859
- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859
- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«Басылым үшін Автордың аты-жөні»

Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Journalism Series”

1. Publication of carefully selected original scientific works in the field of journalism, publication of materials devoted to the scientific issues of the direction of historical, theoretical and applied research of journalism, public relations, journalism, publishing.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 402) and by e-mail vest_journalism@enu.kz in Word format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors’ consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IRSTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author’s e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprtenings, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT):

Requisites:

- 1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
БИН 010140003594
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСJBKZKX
KZ978562203105747338
Кбе 16
КНП 859

- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859
- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859
- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«For the publication of the name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия: Журналистика»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в областях журналистики, связи с общественностью, публицистики, издательского дела.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, учебно-административный корпус, каб. 402) и по e-mail vest_journalism@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. Также авторам необходимо представить сопроводительное письмо.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии, книги), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx); – шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2; – междустрочный интервал 1; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (жирным)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. Каждой иллюстрации должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4.500 тенге, для сторонних организаций – 5.500 тенге):

Реквизиты:

1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»

БИН 010140003594
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСЖВКЗКХ
KZ978562203105747338
Кбе 16
Кнп 859

-
-
- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859
- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859
- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: **Қайрат САҚ**
Жауапты хатшы: **Гүлжазира Ертасова**
Компьютерде беттеген: **Гүлсім Базылхан**

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Журналистика сериясы.
- 2020. - 1 (130). - Нұр-Сұлтан: ЕҰУ. - 94 бет.
Шартты б.т. - 7.5 Таралымы - 25 дана
Электронды нұсқа: [http:// buljorn.enu.kz](http://buljorn.enu.kz)

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Нұр-Сұлтан қаласы, Қ.Сәтбаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды